

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston selonteko teollisuuspolitiikasta

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko teollisuuspolitiikasta (VNS 1/2025 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- teollisuusneuvos Sampsa Nissinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- liikenneneuvos Veli-Matti Syrjänen, liikenne- ja viestintäministeriö
- pääjohtaja Jarkko Saarimäki, Liikenne- ja viestintävirasto
- apulaisjohtaja Tapio Ojanen, Väylävirasto
- johtava asiantuntija Tiina Haapasalo, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- toimitusjohtaja Elina Ussa, FiCom ry
- johtaja, elinkeinopolitiikka Tatu Rauhamäki, Palvelualojen työnantajat PALTA ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- VR-Yhtymä Oy
- Finavia Oyj
- Finnair Oyj
- Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry
- Suomen Satamat ry
- Suomen Varustamot ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Valiokunta pitää hyvänä, että hallitus on ohjelmassaan tunnistanut tarpeen teollisuuspoliittiselle strategialle, jonka pohjalta eduskunnalle on toimitettu teollisuuspoliittinen selonteko. Valmistelussa ollut tiivistä yhteistoimintaa viranomaistahojen ja elinkeinoelämän edustajien välillä on asiantuntijakuulemisessa pidetty toimivana ja hyvänä toimintamallina.

Valiokunnan lausunto LiVL 5/2025 vp

(2) Suomen teollisuuspolitiikan tarkastelu muuttuneessa toimintaympäristössä on tärkeää ja ajankohtaista. Keskeisenä tavoitteena tulee olla Suomen houkuttelevuuden sekä kilpailuedun ja kilpailukyvyn varmistaminen. Teollisuus ja kauppapoliittinen toimintaympäristö on totuttua nopeammassa muutoksessa, ja myös globaalin kaupankäynnin perusteita joudutaan uudelleenarvioimaan.

(3) Valiokunta on käsitellyt selontekoa lähinnä oman toimialansa osalta käsitellen logistiikkaa, infrastruktuuria, eri liikennemuotoja, digitalisaatiota ja viestintää.

Teollisuuspolitiikka on osa elinkeinopolitiikkaa

(4) Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että Suomessa olisi tarvetta elinkeinopoliittiselle selonteolle eikä ainoastaan teollisuuspoliittiselle selonteolle. Myös palvelujen tuotanto on kansantaloudellisesti tärkeää, mutta jää teollisuuspoliittisen selonteon ulkopuolelle. Asiantuntijakuulemisissa on sinänsä pidetty myönteisenä, että selonteon alkuosassa tunnistetaan OECD:n ja EU:n linjausten mukaisesti elinkeinopolitiikan laaja-alainen luonne, joka kattaa koko yksityisen elinkeinoelämän, ei pelkästään perinteisen teollisen tuotannon.

(5) Asiantuntijakuulemisissa on katsottu, että eduskunnan tulee korostaa tarvetta kehittää elinkeinopoliittista strategiatyötä niin, että se kattaa koko yksityisen elinkeinoelämän ja tunnistaa myös nyt käsitellyssä olevaa selontekoa paremmin palvelualojen kasvun, aineettoman arvonalueen ja digitalisaation keskeisen merkityksen Suomen talouskasvulle. Tämä olisi myös Suomen EU-edunvalvonnan kannalta johdonmukainen ja kilpailukyvyn vahvistamista tukeva linjaus.

Logistiikan alatyöryhmä

(6) Teollisuuspoliittisen strategian ohjausryhmä päätti, että ohjausryhmän alaisuuteen perustetaan erillinen logistiikan alatyöryhmä, jonka vetovastuu osoitettiin liikenne- ja viestintäministeriölle. Alatyöryhmän tarkoitus oli antaa asiantuntijatukea teollisuuspoliittisen strategian ohjausryhmälle sekä luonnostella logistiikkaa koskevat osuudet, jotka sovitettiin yhteen strategian muiden osa-alueiden kanssa. Logistiikan alatyöryhmän tavoitteena oli erityisesti tuottaa tilannekuva logistisesta toimintaympäristöstä ja tunnistaa Suomen logistiikan haasteet ja kehittämiskohteet, kuten toimitusketjujen varmuus, sekä tuottaa hallitusohjelmaa tukevia toimenpidesuosituksia.

(7) Selonteon tavoitteena on ensinnäkin turvata hyvin toimivat logistiset yhteydet ja infrastruktuuri teollisen toiminnan kehittymiselle ja eri puolilla maata sijaitsevien resurssien täysipainoiselle hyödyntämiselle. Toiseksi, tavaraliikenteen toimivuuden ja kilpailukyvyn rinnalla varmistetaan energiainfrastruktuurin kehittäminen sekä digitaalisen infrastruktuurin toimintavarmuus ja turvallisuus avainteknologioiden hyödyntämiseksi. Kolmanneksi, luomalla hyvin toimivia teollisia keskittymiä, on mahdollisuus saada Suomeen investointeja, joissa haetaan synergiaetuja muun muassa teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämisestä, puhtaan energian tarjonnasta sekä logistiikan ja infrastruktuurin tehokkuudesta.

(8) Logistiikan alatyöryhmä antoi 10 toimenpidesuosituksen:

1. Itämeren merenkulun häiriöttömyyden varmistaminen ja vaihtoehtoisten ulkomaankaupan kuljetusreittien kehittäminen.

Valiokunnan lausunto LiVL 5/2025 vp

2. Riittävän jäänmurtokapasiteetin ja jäävahvistetun aluskaluston varmistaminen.
3. Väyläverkon investointiohjelmaan sitoutuminen ja korjausvelan lyhentäminen.
4. Liikenneinfran rahoituksen painopisteen suuntaaminen perusväylänpitoon sekä teollisuuden kannalta tärkeisiin kuljetusreitteihin.
5. Rautatieliikenteen kilpailua edistävien toimenpiteiden toteuttaminen.
6. Liikenteen verotuksen ja rahoituksen uudistamisen yhteydessä varmistetaan, että yrityksille kohdistuvat verot ja maksut pidetään kilpailukykyisinä.
7. Suomen logististen erityisolosuhteiden huomioiminen EU- ja kansainvälisessä päätöksenteossa.
8. Maantieliikenteen käyttövoimamurroksen nopeuttaminen lataus- ja jakeluinfraa kehittämällä.
9. Liikenteen päästökauppatulojen kohdentaminen ensisijaisesti liikenteen käyttövoimamurroksen nopeuttamiseen.
10. Vaihtoehtoisten polttoaineiden saatavuuden parantaminen.

(9) Valiokunta pitää valtioneuvoston selonteossa lueteltuja logistiikkaa sekä sen kehittämistä koskevia tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia kannatettavina. Samalla valiokunta korostaa, että teollisuuden kilpailukyvyyn perusedellytys on tehokas ja sujuva logistiikka. Asiantuntijakuulemisen mukaan logistisen kilpailukyvyyn kehittämiseen tähtäävät toimenpiteet koetaan tärkeäksi nykyisen teollisuuden pitämiseksi Suomessa ja uusien teollisten investointien saamiseksi Suomeen.

(10) Valiokunta tukee selonteon näkemystä murrosteknologioiden merkityksestä teollisuuden uudistumiselle ja pitää tärkeänä ehdotettuja toimia, joilla varmistetaan sekä kapasiteetti että osaaaminen tavoitteen edistämiseksi. Toimenpiteet on tärkeää sovittaa EU:n aloitteiden aikatauluun. Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että osana selonteon käsittelyä tulisi linjata logistiikan alatyöryhmän suositusten toimeenpanosta ja seurannasta. Suositukset vaativat saadun selvityksen mukaan poikkihallinnollista yhteistyötä eri ministeriöiden kesken.

Infrastrukturi ja logistiikka

(11) Liikenteen merkitys yhteiskunnan toiminnalle on suuri ihmisten liikkumisen, elinkeinoelämän kuljetusten ja ulkomaankaupan kannalta. Yritykset valitsevat logistiset järjestelmät liiketoiminnan lähtökohdista. On tärkeää, että yritykset menestyvät ja investoivat Suomessa myös sijainnin ja logististen ratkaisujen perusteella. Suomen saavutettavuudella on suuri merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyille.

(12) Suomen saavutettavuus on keskeinen osa kilpailukykyä, ei vain logistiikan mutta myös matkailun ja työvoiman houkuttelevuuden näkökulmasta. Suomi kilpailee matkailijoista ja investoinneista erityisesti muiden Pohjoismaiden kanssa. Suomi on saadun selvityksen mukaan jäänyt niiden julkisista panostuksista jälkeen entistä enemmän.

(13) Valiokunta katsoo, että liikenteen päästökauppatulot tulee kohdentaa puhtaan siirtymän edistämiseen.

Meri- ja sisävesiliikenne. (14) Suomessa meriliikenteen rooli on erityisen korostunut, kun ulkomaan kaupan kuljetuksista yli 95 prosenttia kulkee meritse. Suomi on poikkeuksellisen riippuvai-

Valiokunnan lausunto LiVL 5/2025 vp

nen merikuljetuksista ja lisäksi pohjoiset olosuhteet tuovat lisähaasteita merilogistiikan toimivuuteen. Merikuljetusten toimintaedellytysten turvaaminen on välttämätöntä resilienssin ja turvallisuuden takaamiseksi. Merikuljetusten on toimittava kaikissa oloissa. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä erityistä huomiota talvimerenkulun tuomiin erityisiin haasteisiin ja sen turvaamisen välttämättömyyteen.

(15) Meriliikenteen päästöjen vähentäminen on käynnissä oleva urakka, joka vauhdittaa alan uudistumista mutta lisää kustannuspaineita. Merenkulun vihreän siirtymän toteuttamisessa ratkaisevaa on uusien, fossiilittomien polttoaineiden saatavuus. Vähäpäästöisten polttoaineiden kysyntä globaalisti kasvaa, mikä luo myös merkittävää vientipotentiaalia. Asiantuntijakuulemisessa on toivottu mekanismeja, jolla tasoitetaan fossiilisten ja vähähiilisten polttoaineiden hintaeroa siirtymäkaudella meriliikenteessä.

(16) Valiokunta kiinnittää huomiota sisävesiliikenteen merkitykseen edullisena kotimaisena kuljetusmuotona. Valiokunta katsoo, että sisävesiliikennettä tulee pyrkiä kehittämään, mutta toteaa, että Saimaan kanavan nykytilanne aiheuttaa logistisia haasteita. Näihin haasteisiin tulee myös pyrkiä löytämään toimivia ratkaisuja.

(17) Satamat ovat keskeisiä kumppaneita teollisuudelle toimien tärkeinä solmukohtina teollisuuden logistiikalle. Satamien toimintavarmuus ja tehokkuus ovat elintärkeitä teollisuuden kuljetusketjujen toimivuudelle. Kansainvälisessä kaupassa tarvitaan sujuvat yhteydet satamiin ja vahvat tavaravirrat merille.

(18) Suomessa satamilla on etuinfrastruktuurina keskeinen rooli kansainvälisten kuljetusketjujen mahdollistajina. Logististen yhteyksien näkökulmasta on olennaista tarkastella koko ketjun (end-to-end) toimivuutta käytävääjatteluun perustuen. Satamien osalta Suomessa tulee varmistaa talvimerenkulku, raideliikenneyhteydet ja riittävä satamaraiteisto. Lisäksi tulee huomioida tulevaisuuden logistiikkatarpeet, esimerkiksi mahdolliset hiilidioksidikuljetukset edellyttävät terminaaleja ja infrastruktuuria satamiin. Suomen satamilta tullaan edellyttämään valmiuksia intermodaalisten kuljetusten toteuttamiseen osana TEN-T-verkostoa.

Tieverkosto. (19) Maanteiden tavaraliikenne on olennainen osa koko Suomen menestystä, 90 prosenttia maamme tavarakuljetuksista liikkuu kumipyörillä. Kotimaan kuljetussuoritteesta (tonnikilometrit) maantiekuljetuksien tonnimäärä on ollut kasvusuunnassa vuosina 2011—2021.

(20) Maantiekuljetusten merkitys korostuu erityisesti kansainvälisen kilpailukyvyn ja huoltovarmuuden takia. Kuljetusyritykset takaavat sen, että suomalaiset tuotteet saadaan vietyä maailmanmarkkinoille. Vallitsevassa geopolitiisessa tilanteessa on huoltovarmuudella entistäkin suurempi rooli. Esimerkiksi säiliöautokuljetusyrityksillä on varautumisemme kannalta aivan olennainen merkitys.

(21) Kotimaan liikenteessä on pitkät etäisyydet, joita varten tarvitsemme korkealaatuiset päätiet ja rataverkon. Pääväylien laatua on parannettava, jotta niille saadaan lisää liikennöintikapasiteettia. Pääteiden osalta tämä tarkoittaa moottoritieosuuksien pidentämisiä, lisää kaistoja sekä nykyistä leveämpiä teitä. Myös alemman asteisella tieverkolla ja sen kunnolla on tärkeä merkitys teollisuuden logistiikan kannalta.

Valiokunnan lausunto LiVL 5/2025 vp

(22) Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota 12-vuotiseen liikennejärjestelmäsuunnitelmaan, jolla pyritään pitkäjänteiseen kestäväan infrastruktuurin kunnossapitoon ja kehittämiseen. Suomen oloissa on myös aina huomioitava pohjoinen sijainti ja lähes arktiset sääolosuhteet.

Raideliikenne. (23) Raideliikenteellä on keskeinen rooli energiatehokkaana ja ympäristöystävällisenä liikennemuotona. Yksi tavarajuna voi kuljettaa keskimäärin vastaavan määrän rahtia kuin 35—40 rekkaa. Yhdistetyillä kuljetuksilla on mahdollista vähentää merkittävästi liikennesektorin kasvihuonekaasupäästöjä.

(24) Junaliikenteessä rataverkon modernisointi edellyttää lisää kaksi- tai moniraiteisia yhteysvälejä. Rataverkon huono kunto ja siitä johtuvat häiriöt vaikuttavat suoraan niin matkustaja- kuin tavaraliikenteeseen, sillä Suomen rataverkko on lähes 90 prosenttisesti yksiraiteinen ja liikenteellisesti hyvin häiriöherkkä.

(25) Saadun selvityksen mukaan riittävät ja oikein kohdennetut infrastruktuuri-investoinnit ovat perusedellytys raideliikenteen kasvulle ja kilpailun edistämiseksi Suomessa. Investoinneissa tulee edistää erityisesti hankkeita, jotka palvelevat elinkeinoelämän kilpailukykyä ja työssäkäyntialueita sekä turvaavat poikkeusoloissa myös Suomen huoltovarmuutta.

(26) Huoltovarmuutta on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti koko kuljetusketju huomioiden. Huoltovarmuuden kehittäminen edellyttää toimivia raideliikenneyhteyksiä länteen ja sitä kautta kuljetusketjuja Keski-Eurooppaan. Lähtökohtana on edistää infrastruktuuri-investointeja, jotka sekä palvelevat elinkeinoelämän kilpailukykyä normaalitilanteessa että turvaavat poikkeusoloissa myös Suomen huoltovarmuutta sekä Nato-kumppanimaiden ja Puolustusvoimien kuljetuksia.

Lentoliikenne. (27) Ilman sujuvia, kattavia ja ennakoitavia yhteyksiä maailmalle Suomen kilpailukyky kärsii. Tämä koskee niin henkilö- kuin tavaraliikennettä. Siinä missä Suomen logistinen asema on viime vuosina muuttunut Venäjän hyökkäyssodan vuoksi, tilanne ei ole pysyvä. Osana teollisuuspoliittista toimintaansa Suomen tulee jatkuvasti kyetä ennakoimaan tulevia geopolitiittisia ja -taloudellisia muutoksia.

(28) Suomen saavutettavuuden vahvistamisessa Suomen tulee tarkkaan määritellä ja huomioida EU:n toimet niin komission puhtaan teollisuuden ohjelman kuin kilpailukykykompassin yhteydessä. Yksi suurimpia murroksia Suomen saavutettavuudessa — ja sitä kautta kilpailukyvyssä — tulee olemaan lentoliikenteen puhtaan siirtymän haasteet. Globaali lentoliikenne ja sen mahdollistama valtioiden ja markkinoiden yhteenkytkentä tulee tulevaisuudessa olemaan yhä riippuvaisempi maiden kyvykkyydestä toteuttaa lentoliikenteen puhdasta siirtymää. Tämä kaikki kytkeytyy selonteossa esitettyihin politiikkatoimiin ja esitettyihin tavoitteisiin.

(29) Lentoliikenteen energiasiirtymässä on ennen kaikkea kyse kestävien polttoaineiden saatavuuden, tuotannon ja käytön edistämisestä ja toteuttamisesta. Kestävien polttoaineiden kustannustehokas tuotanto ja saatavuus tulee tulevaisuudessa määrittämään suurelta osin sen, miten lentoyhtiöt suunnittelevat ja toteuttavat verkostojaan, ja siten vahvistavat tai heikentävät alueiden ja yksittäisten valtioiden saavutettavuutta ja talouden kytkeytymistä muuhun maailmaan.

Valiokunnan lausunto LiVL 5/2025 vp

(30) Kaukaisena ja logistisesti erillisenä maana kysymys saavutettavuudesta on Suomelle erityisen tärkeä. Kuten selonteon politiikkatoimissa esitetään, kaikki tämä edellyttää investointien houkuttelemista kilpailukykyisen toimintaympäristön luomiseksi, julkista rahoitusta yksityisen rahoituksen vivuttamiseksi, tutkimusta, innovaatioita, kansainvälisiä verkostoja, panostamista logistiikkaan ja puhtaaseen siirtymään.

(31) Valiokunta painottaa myös avaruuteen liittyvien liiketoimintamahdollisuuksien ja toimialan turvallisuuteen liittyvien mahdollisuuksien hyödyntämisen tarvetta.

Digitalisaatio ja datainfrastruktuuri elinkeinopolitiikan tukena

(32) Datainfrastruktuuri, tekoäly ja laskentakapasiteetti ovat nykyisin keskeisiä tuotannontekijöitä lähes toimialasta riippumatta. Suomen aseman vahvistaminen vihreiden datakeskusinvestointien kohteena on strategisesti tärkeää EU:n tekoäly- ja datastrategian rinnalla.

(33) Saadun selvityksen mukaan koko teollisuuden uudistuminen rakentuu vahvalle digitaaliselle perustalle: tietoliikenneverkoille, datainfrastruktuurille ja osaavalle työvoimalle. Asiantuntijakuulemisen mukaan on tärkeää, että näiden rooli nähdään strategisena, eikä pelkästään mahdollistajana vaan kansainvälisen kilpailukykyyn ytimessä.

Tehokkaiden viestintäverkkojen ja kantaverkon merkitys

(34) Valiokunta pitää hyvänä, että selonteossa tunnistetaan, että nopeasti yhteiskuntaan ja talouteen vaikuttavat murrosteknologiat sekä datan tehokkaampi hyödyntäminen luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia suomalaiselle teollisuudelle. Teknologisen osaamisen ympärille on muodostunut merkittäviä aloja (esim. data-teollisuus, mikroelektroniikka ja kvanttitekologia), mutta samanaikaisesti teknologiat vivuttavat myös muiden toimialojen uudistumista. Selonteon taustalla valmistunut ohjausryhmän raportti teollisuuspoliittiseksi strategiaksi tunnistaa toimialojen uudistumisen edellytykseksi säilyttää Suomen teollisuuden globaali kilpailuasema. Digitalisaation ja tekoälyn merkitys on keskeinen tuottavuuden nostamiseksi seuraavalle tasolle, mikä vaatii aiempaa vahvempia investointeja aineettomaan pääomaan.

(35) Valiokunta yhtyy näkemykseen teollisuuden uudistumiskyvykkyyden tärkeydestä. EU:n aloitteet tekoälyn ja datan hyödynnettävyyden lisäämiseksi tavoittelevat kolminkertaista kapasiteettia datan käsittelyyn sekä tekoälyn kouluttamiseen ja hyödyntämiseen tarvittavan laskentakapasiteetin viisinkertaistamista ja laskentatehon nelinkertaistamista. Näiden investointien keskeiset käyttötapaukset liittyvät erityisesti teollisuuden uudistamiseen. Siksi valiokunta pitää keskeisenä, että selonteossa esitetyillä toimilla, jotka liittyvät luvituksen sujuvoittamiseen, sääntelyn ennakoitavuuteen ja investointikannustimiin varmistetaan Suomen teollisuuden uudistumiskyky. Toimet tulee sovittaa aikataulullisesti EU:n työohjelmaan ja erityisesti tekoälytiedonannon toimenpiteisiin. Tulee myös pyrkiä aiempaa parempaan EU-rahoituksen hyödyntämiseen.

(36) Lisäksi on tärkeää, että samanaikaisesti edistetään selonteon tavoitetta vahvistaa tuottavuutta ja kilpailukykyä uusien teknologioiden, kuten tekoälyn, hyödyntämiseksi mahdollisimman monessa yrityksessä, mukaan lukien pk-yritykset. Valiokunta pitää erityisen tärkeinä tähän tähtäävän datatalouden kasvuohjelman toimia osana ministeriöiden yhteisen digitoimiston työtä.

Valiokunnan lausunto LiVL 5/2025 vp

(37) Saadun selvityksen mukaan sähkö ja tietoliikenne ovat yhä vahvemmin toisistaan riippuvaisia. Ilman sähköä ei ole tietoliikennettä, ilman tietoliikennettä ei ole sähköverkon älykästä ohjausta. Tämä kytkös tekee digitaalisesta infrastruktuurista keskeisen paitsi teollisen Suomen myös Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta. Vahva kantaverkko ja puhdas energia yhdistettynä osaamiseen ja luotettaviin verkkoihin ovat Suomen kilpailuetuja.

Johtopäätöksiä

(38) Suomen teollisuuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi valiokunta korostaa vahvan, strategisen ja kokonaisvaltaisen EU-ennakkovaikuttamissuunnitelman pikaista toteutusta. Tämä edellyttää poliittista johtajuutta, jolla yhteiset prioriteetit tunnistetaan ja niiden edistämiseksi valmistellaan suunnitelma, joka sitoo kansalliset viestit yhteentoimivaksi kokonaisuudeksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että talousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 16.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jouni Ovaska kesk
varapuheenjohtaja Timo Furuholm vas
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Petri Huru ps
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Vesa Kallio kesk
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Anna-Kristiina Mikkonen sd
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Martin Paasi kok
jäsen Pinja Perholehto sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker